

Kaasjeskruidfamilie (malvacea)

Inleiding

Geen tuin zonder vrolijke bloeiende planten. Het is verbazingwekkend om te zien hoe verspreid kaasjeskruiden voorkomen, van in het wild groeiend langs onze rivieren tot midden in de tropen. Voor ieder soort tuin is wel een vrolijke bloeier uit deze familie te vinden, maar één overeenkomst hebben ze allemaal: ze houden van een zonnige plek!

Familie

Vertegenwoordigers van de kaasjeskruidfamilie komen wereldwijd voor met het zwaartepunt in warme streken rondom de evenaar. Alleen in de poolstreken ontbreken ze. Het is een veelvormige familie met kruiden, struiken en zelfs bomen. De bekendste en commercieel verreweg belangrijkste vertegenwoordiger van deze familie is katoen (*Gossypium*). Katoenteelt speelt zich af in warme streken, belangrijke teeltgebieden zijn India, Egypte en het zuiden van de Verenigde Staten.

Ook Hibiscus, Abutilon, kaasjeskruid en stokroos horen tot deze familie. Heel herkenbaar bij alle vertegenwoordigers is de bloemvorm.

Vijftalig, dus met vijf kroon- en kelkbladeren en de meeldraden zijn tot een soort penseeltje vergroeid. Vooral dit laatste is bij elk familielid goed herkenbaar.

Hoe de familie aan de naam kaasjeskruid komt is met wat fantasie te zien aan de vrucht van een stokroos. In de afgeplatte, kaasvormige vrucht liggen de zaden op dezelfde wijze gerangschikt als je stukken uit de kaas snijdt.

Inheemse soorten

Naast de uit de tuin bekende soorten zoals stokroos en lavatera zijn er ook een aantal fraaie inheemse soorten zoals muskuskaasjeskruid, groot kaasjeskruid, vijfdelig kaasjeskruid en klein kaasjeskruid. Ze komen vooral voor in het riviereengebied. Eigenlijk zijn het zuidelijker groeiende, kalkminnende planten die dankzij het meegevoerde sediment uit de rivieren een goede groeiplaats vinden. Dergelijke riviervolgende planten worden stroomdalplanten genoemd. Vooral muskuskaasjeskruid is een zeer geschikte groeier in tuinen waar ook wilde planten mogen groeien. Muskuskaasjeskruid bloeit een groot deel van de zomer met tot ongeveer 1 m hoge bloemstengels, vol met 5 cm g grote, roze of witte bloemen. Zowel op zandgrond als op lichte klei op een zonnige standplaats is het een dankbare bloeier, wel moet de grond niet te droog worden en is wat extra kalk welkom. De plant is vast en zaait zich op bescheiden wijze uit. De hele bloeitijd wordt het muskuskaasjeskruid druk door insecten bezocht.

Heemst (*Althaea officinalis*) is nauw verwant aan de stokroos maar groeit op vochtige plaatsen met brak water. Vooral in de Zeeuwse delta is de plant veelvuldig te vinden. Waar heemst is het binnenland op moerassige plaatsen is aangeplant kan het zich lang handhaven net als op verzoetende plaatsen zoals langs de Friese IJsselmeerkust. Zoals de latijnse naam 'officinalis' al aanduidt staat deze plant als geneeskrachtig te boek. Heemst werd ingezet voor het bestrijden van hoest en bronchitis. In diverse hoestsiropen zit heemst. Vroeger werd de wortelstok ook wel gegeten., terwijl uit de vezels ook touw werd gemaakt.

Langs grote vijvers, slootoevers en moerassige stukken waar heemst de ruimte krijgt komt hij prachtig tot zijn recht. Door de lange bloeiduur en de aantrekkingskracht voor insecten is het een zeer waardevolle aanvulling van de oeverbegroeiing.

Stokrozen

Stokrozen hebben een aantal jaar een wat vergeten bestaan geleid als ouderwetse tuinplant.

Door de opkomst van stads- en geveltuinen is daar verandering in gekomen. Juist onder schrale, droge en warme omstandigheden is de stokroos op z'n best. Uitbundig bloeiende stokrozen zijn dan ook in menig geveltuin te bewonderen. In principe is een stokroos tweejarig. Het ene jaar wordt een rozet gevormd die overwintert, het volgende jaar komen de bloemstengels omhoog die wel 2 m hoog kunnen worden. Heel vaak gedraagt de plant zich echter wast en komt jaar na jaar terug. Oudere planten worden geleidelijk aan wel minder vitaal en kunnen last krijgen van roest. Dit wordt veroorzaakt door een soort schimmel die op de stengels en bladeren, oranje plekken geeft.

Meestal is het afdoende om in het voorjaar aangetaste bladeren te verwijderen. De plant heeft er verder weinig last van. Is dat wel zo dan is de beste remedie om de oude plant te verwijderen en opnieuw te zaaien. Het is gemakkelijk om zelf zaad te winnen. Ook zaait de plant zich regelmatig zelf uit maar de kiemplanten maken al een diepe wortel. Overplaatsen moet dan ook zorgvuldig gebeuren wil de wortel niet afbreken. Hoewel de bloeistengels stevig zijn zinnen ze toch een steuntje gebruiken, in de zomer waaien ze anders om. Een voor de wind beschutte plaats, bijvoorbeeld tegen de gevel, is dan ook heel geschikt.

De meest gekweekte stokroos is *Althea rosea*, waarvan donkerrode, roze, gele en witte variëteiten in omloop zijn. Stokrozen kunnen in april voorgezaaid worden in potjes. Tijdens het groeiseizoen kunnen ze een keer verpot worden. Het in potten opkweken vergemakkelijkt het overplanten. Bij het uitzaaien in de volle grond is overplanten lastig doordat de lange penwortel dan gemakkelijk afbreekt. De penwortel zorgt ervoor dat stokrozen op droge plaatsen kunnen groeien, het water halen ze van ver. Heerst jaar gebruikt de plant om te ontkiemen en een rozet te vormen, pas in het tweede jaar gaat de stokroos bloeien. In het najaar kunnen de jonge stokrozen uitgeplant worden. De planten zijn behoorlijk winterhard, alleen als laat in het jaar nog vorst komt, terwijl de zon alweer kracht krijgt, is het raadzaam om ze licht af te dekken. In het voorjaar willen de jonge planten nog wel een prooi zijn voor slakken, de oudere planten hebben daar over het algemeen weinig last van.

Daarnaast is er de minder algemeen dieppaars bloeiende zwarte stokroos (*Althea nigra*). De hele plant wordt wat minder hoog en uitbundig dan *A. rosea*. Ook het blad verschilt, kleiner en wat meer afgerond. De taalt van beide soorten is in principe gelijk maar de zwarte stokroos is over de hele linie iets kieskeuriger. Een bijzonderheid bij stokrozen is dat de bloemen niet, zoals bijvoorbeeld bij vingerhoedskruid, van beneden naar boven gaan bloeien, maar dat er telkens zowel beneden, bovenaan en in het midden bloemen in bloei zijn.

Hibiscus

Hoewel het merendeel tropische planten zijn komen er ook enkele soorten *Hibiscus* in Zuid-Europa voor. Ook in tuinen, mits op een beschutte en warme standplaats kan de *Hibiscus* gedijen en in warme zomers rijk bloeien. Meest gekweekt is *Hibiscus syriacus* met tot bijna 10 cm grote bloemen. Er zijn variëteiten met blauw, roze en witte bloemen en natuurlijk alle schakeringen daartussenin. Meestal is het hart donker gekleurd in roodachtige tinten.

Variëteiten zijn: 'Coelestis' blauw, 'Hamabo' met roze hart, 'Red Heart' wit met donkerrood hart, 'W.R. Smith' wit, grote bloem. Met dubbele bloemen: 'Admiral Dewey' wit, 'Boule de Feu' donkerrood, 'Lady Stanmley' wit met roze. *Hibiscus* groeit op goed doorlatende grond, op een warme zonnige plaats.

Een *Hibiscus* struik kan ruim 2 m hoog worden, maar kan ieder jaar in begin maart flink teruggesnoeid worden. Hierbij worden de loten die het afgelopen jaar ontstaan zijn diep weggesnoeid.

Okra

De enige vertegenwoordiger van deze familie die ook de moestuin heeft bereikt is de Okra (*Hibiscus Esculentus*).

Okra heeft veel warmte nodig. In het Middellands Zeegebied, West-Afrika, Ethiopië, de Soedan en in India wordt Okra op grote schaal geteeld. Bij ons zijn de dunne, op pepers schaal geteeld. Bij ons zijn de dunne, op pepers lijkende vruchten vooral in winkels met buitenlandse specialisten te vinden. Hoewel de vrucht lijkt op een peper is de smaak heel anders, veel verfijnder en niet scherp. Bij het klaarmaken is het wel even opletten want tijdens het koken geven Okra's een slijmerig vocht af. Okra's groeien het beste in een zonnige kas, in de volle grond is het vrijwel iedere zomer toch te koud. In de kas worden de planten zo'n 1,50 m hoog en hebben steun nodig. Daarnaast verlangen ze goede, voedzame en voldoende vochtige grond. Na de bloei met mooie, gele bloemen worden de vruchten gevormd. Afhankelijk van het ras worden de vruchten geoogst als ze zo'n 10-15 cm groot zijn.

Lavatera

Lavatera Trimestris is een gemakkelijke en rij bloeiende eenjarige. In Zuid-Europa groeit de plant in het wild, dat verklaart de voorkeur voor een warme en zonnige standplaats. Op voedzame grond kan de plant bossig uitgroeien en anderhalve meter hoog worden. In zachte winters wil *Lavatera* wel eens overblijven en bloeit dan al vrij vroeg in het voorjaar.

In april kan er in de volle grond gezaaid worden. Leg telkens een paar zaden bij elkaar op ongeveer 40 cm onderlinge afstand. In de nazomer waaien de bossig uitgegroeide planten gemakkelijk om. Zet er daarom bijtijds een paar steunen bij en bind het geheel regelmatig op. De bloei begint in juli en kan doorgaan tot eind september of tot de eerste nachtvorst. Zoals ook bij de andere kaasjeskruiden overheersen de roze tinten en hebben de meeldraden ook de karakteristieke vergroeide penseelvorm. In de vaas blijven bloemen ongeveer een week goed. De bloei kan verlengd worden door de uitgebloeide bloemen te verwijderen. Er zijn variëteiten verkrijgbaar in diverse kleurschakering van wit naar donkerroze zoals de prachtige donkerroze 'Sunset', de witte 'Mont Blanc' en de bijzondere 'Silvercup' met zilverachtig roze bloemen.

Natuurwaarde in tuinen

Zowel *Stokroos*, *Lavatera* als de wilde kaasjeskruidsoorten zijn bijzonder in trek bij insecten. Doordat de goed toegankelijke bloem vrij veel nectar bevat en een grote hoeveelheid stuifmeel komen er vooral veel bijen en hommels op af. Een in de bloem rondlopende insect krijgt vanzelf een grote hoeveelheid stuifmeel op z'n rug. Zowel de wilde als de gekweekte kaasjeskruiden zijn dan ook heel geschikt om in natuurrijke tuinen te gebruiken. Wel is het opletten op de variëteiten met dubbele bloemen. Die komen bij alle gekweekte soorten voor. Deze bloemen hebben insecten echter niets te bieden doordat de meeldraden zijn omgevormd tot extra kroonbladen. De bloem bevat dus geen stuifmeel meer. Wie insecten ook wat gunt kiest dus voor planten met enkele bloemen.

Tekst: Nelleke van der Boom